

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2010

Lärarytbildningen

Elevernas upplevelser av modersmålets betydelse i andraspråksutvecklingen

- *En kvalitativ undersökning ur ett elevperspektiv*

Författare

Eleni Thomaidou

Handledare

Sigurd Rothstein

www.hkr.se

Elevernas upplevelser av modersmålets betydelse i andraspråksutvecklingen

– *En kvalitativ undersökning ur ett elevperspektiv*

Abstract

Syftet med denna undersökning är att få en inblick i hur barn tänker kring sitt modersmål och om de anser att det påverkar andraspråksutvecklingen. Litteraturgenomgången innefattar forskning kring andraspråksutveckling och en del av de teorier som kan påverka inläringen. Då mitt intresse ligger hos de generativa teorier som finns har fokus lagts på Chomskys universella grammatik. Vad gäller forskning kring modersmålets påverkan finns det i nuläget inte mycket att finna ur ett elevperspektiv, vilket är det perspektiv som är i fokus här. Jag har emellertid funnit en uppsats där elever har intervjuats angående deras uppfattning av modersmål och andraspråk vilket har varit intressant att jämföra med de resultat som har framkommit i denna studie. Då denna undersökning har som mål att få så mycket detaljerad information som möjligt från en mindre grupp människor fann jag att den kvalitativa undersökningen var mest lämplig. Resultaten visar att eleverna inte finner några större nackdelar med att vara tvåspråkiga och att modersmålet är kopplat till hemmet. Det har även visat sig att modersmålsundervisningen inte är integrerad i skolans övriga verksamhet men detta är något som eleverna inte heller har förväntat sig. Min slutsats är att eleverna inte anser att modersmålet påverkar andraspråksinläringen vilket i sig motsäger de resultat som andra undersökningar har genererat.

Ämnesord:

Andraspråk, andraspråksutveckling, elevperspektiv, modersmål, modersmålsundervisning och svenska som andraspråk,.

Författare
Eleni Thomaidou

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
FÖRORD	5
_Toc283674819	
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Begreppsförklaringar	7
1.4.1 Begreppet modersmål	7
1.4.2 Begreppen förstaspråk och andraspråk.....	8
1.4.3 Begreppet tvåspråkighet	8
2 LITTERATURGENOMGÅNG	9
2.1 Forskning och teorier kring första- och andraspråkutveckling.....	9
2.2 Lärandeteoriers påverkan på inläring	12
2.3 Faktorer som påverkar andraspråksinläring	13
2.4 Språkets roll för identiteten	15
2.5 Modersmålets påverkan.....	15
2.6 Modersmålsundervisningens betydelse för individ och samhälle	16
2.7 Myter kring tvåspråkighet	18
2.8 Sammanfattning.....	19
2.9 Problemprecisering	19
3 METOD	20
3.1 Urval	21
3.2 Genomförande	22
3.3 Etiska överväganden.....	23
4 RESULTAT OCH ANALYS	24
4.1 Modersmålets roll utanför skolan	24
4.2 Modersmålets funktion i skolans värld.....	25
4.3 Modersmålsundervisningens diffusa roll.....	28
4.4 En inblick i de sociala faktorerna	30
4.5 Sammanfattning.....	32
5 DISKUSSION	33
5.1 Vidare forskning	38

REFERENSER	39
Elektroniska dokument	40

BILAGOR

Bilaga 1 - Intervjufrågor

FÖRORD

Svenska som andraspråk är ett fascinerande ämne som kan utforskas på många sätt. Det är ett ämne som kommer att beröra alla pedagoger under någon tidpunkt i deras yrkesverksamhet och varje pedagog bör reflektera över hur de bemöter elever som har ett annat modersmål än svenska. Jag har under processen med detta arbete insett att forskning inte alltid överensstämmer med elevers syn på sin egen kunskapsutveckling och detta är något som bör tas i beaktande när vi bemöter eleverna.

Jag vill tacka de lärare och elever som var vänliga nog att ställa upp på samtal och intervjuer i denna undersökning av modersmålets betydelse i andraspråksutvecklingen. Ett varmt tack önskas även min handledare Sigurd Rothstein vid Högskolan Kristianstad vars råd har inspirerat mig i mitt arbete.

Slutligen vill jag tacka min man som med sitt tålmod och stöd gett mig styrkan att fortsätta när det har känts som mest mödosamt.

Jag önskar er en trevlig läsning med förhoppningen att ert intresse väcks i detta fängslande ämne.

Eleni Thomaïdou

1 INLEDNING

Då jag själv har rötter i ett annat land än Sverige och deltagit i vad som förr kallades för hemspråksundervisning i skolan känner jag att ämnen som behandlar språkutveckling för elever med svenska som andraspråk är något som fascinerar mig. Med hjälp av denna uppsats försöker jag fördjupa mig i åtminstone en bit av detta intresseväckande ämne. Språkutveckling är ett fascinerande ämne som har debatterats och fortfarande debatteras av många. Mitt intresse ligger specifikt i språkutvecklingen för barn med svenska som andraspråk och genom att belysa vilka skillnader som kan finnas mellan första- och andraspråksutveckling och de faktorer som kan påverka hoppas jag kunna få en större insikt i ämnet inför min kommande yrkesutövning. Det som jag finner särskilt intressant är elevers tankar kring sin egen språkutveckling och det är det som ligger i fokus här. Vilken roll anser eleverna att modersmålet har i deras språkutveckling och vad säger forskningen om det?

1.1 Bakgrund

Frågor som gäller elever med svenska som andraspråk är högst relevanta då det är rimligt att anta att alla grundskolelärare någon gång under sin yrkesverksamhet kommer att möta elever med annat modersmål än svenska. Dessa frågor är i dagsläget ytterst aktuella då vi i år har röstat in ett främlingsfientligt parti i vår riksdag. I Lpo 94 under skolans uppdrag står följande: ”Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker.” (Skolverket 2000b). För att följa dessa direktiv är det viktigt för den verksamma läraren att kontinuerligt få en uppdaterad bild av vilken kunskap som är viktig för elever i vårt samhälle som befinner sig i ständig förändring. Samtidigt som Skolverket påpekar det signifikanta i att kontinuerligt utforska vad som är viktig kunskap menar Sverigedemokraterna att det första steget mot en tryggare, rättvisare och mer kunskapsinriktad skola uppnås genom att bland annat slopa den skattebekostade modersmålsundervisningen. I en artikel från *Lärarnas tidning* (Helte 2010) kommenterar riksdagsledamoten Richard Jomshof, som har skrivit partiets skolpolitiska program, detta genom att hävda att modersmålsundervisningen bidrar till sämre kunskaper i det svenska språket vilket i sin tur leder till en sjunkande kunskapsnivå. Det som styrker hans argument, menar han, är det faktum att forskare är oeniga i frågan om modersmålet verkligen bidrar till en bättre andraspråksutveckling och att forskning finns som bevisar motsatsen. (Det bör dock tilläggas att han vid pressläggningen av tidningen ännu inte hade återkommit med hänvisningar till denna forskning.) Skolverkets rapport 321 konstaterar dock att de elever som har

modersmålsundervisning får i genomsnitt högre betyg än de elever som har svenska som modersmål (Skolverket 2008) vilket diskuteras ytterligare i avsnitt 2.6.

Utan att lägga allt för stor fokus på modersmålsundervisningen vill jag i denna uppsats försöka komma underfund med huruvida elever med svenska som andraspråk finner att det finns fördelar med att ha ett annat modersmål eller om de anser att det hindrar dem i deras språk- och kunskapsutveckling. På vilket sätt dessa elever utvecklar sitt andraspråk och vilka faktorer som påverkar dem är andra punkter som kommer att behandlas.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka huruvida elever i grundskolan, med svenska som andraspråk, upplever att deras modersmål influerar dem i deras språk- och kunskapsutveckling samt vilka fördelar och nackdelar de anser att denna influens genererar. Detta med bakgrund på hur språk utvecklas hos barn med svenska som andraspråk.

1.3 Avgränsningar

Den här uppsatsen kommer inte att behandla de kognitiva processer som ligger till grund för språkutvecklingen. Jag går heller inte in på läs- och skrivutvecklingen, interimspråket eller ämnet svenska som andraspråk då uppsatsen skulle bli alltför omfattande.

1.4 Begreppsförklaringar

Detta avsnitt syftar till att förklara vilken innebörd en del begrepp som används i denna uppsats har. Tolkning av ett begrepp är oftast förankrat i personliga erfarenheter och tankar, inte minst då ens egen bakgrund påminner om det lästa. Jag ämnar här försöka förtydliga vad jag anser kännetecknar de olika begreppen och således ge de ramar som ska has i åtanke inför läsandet av denna uppsats.

1.4.1 Begreppet modersmål

För mig innebär modersmål det språk som barnet först utsätts för i dess första levnadsår. Det är det språk som det hör hemma och associerar sina känslor med. Att hitta en definition som accepteras av alla är svårt. En del hävdar att modersmål är det språk vi behärskar eller använder bäst (Håkansson 2003, s. 13) medan Norstedts svenska ordbok (Norstedts 2007, s. 711) helgarderar sig genom att definiera begreppet som ”första inlärd (och bäst behärskade) språk”. Det är även intressant att ordet ”modersmål” för femtio år sedan betydde ”svenska”

medan det i dagens tid betyder motsatsen – nämligen ”annat språk än svenska” (Håkansson 2003, s. 21). Begreppet modersmål ersätts i många sammanhang av begreppet förstaspråk vilket förklaras vidare nedan.

1.4.2 Begreppen förstaspråk och andraspråk

Det språk som individen tillägnar sig inom de första tre levnadsåren genom naturligt inflöde och i interaktion med föräldrar, andra vårdnadshavare, syskon, andra barn och vuxna kallas i många sammanhang även för *förstaspråk* eller L1 (Language 1). Det språk som lärs in efter att förstaspråket/modersmålet har etablerats (oftast efter tre års ålder) och tillägnas i en miljö där språket används, som till exempel skolan, kallas för *andraspråk* eller L2 (Language 2). Detta ska inte blandas ihop med de språk som läses i skolan och inte i en miljö där de används naturligt, såsom engelska, tyska och franska. Dessa språk kallas för *främmandespråk* (Abrahamsson 2009, s. 13-14)

1.4.3 Begreppet tvåspråkighet

Håkansson (2003, s. 15) redovisar hur Skutnabb-Kangas har föreslagit fyra kriterier för att definiera vad begreppet tvåspråkighet innefattar.

- *Ursprungskriteriet* - Man har två språk från början, det vill säga två modersmål.
- *Kompetenskriteriet* - Man ska kunna behärska andraspråket lika bra som modersmålet.
- *Funktionskriteriet* – Man ska kunna använda både första- och andraspråket i de flesta situationer.
- *Attitydkriteriet* – Man identifierar sig själv eller uppfattas av andra som tvåspråkig.

I uppsatsen som följer kommer begreppet tvåspråkig även att innefatta begreppet flerspråkig vilket innebär att eleven behärskar fler än två språk i samma utsträckning som de ovannämnda fyra kriterier föreslår.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Syftet med att presentera en del av de teorier som finns kring språkutveckling är för att kunna ge en bakgrund till det som senare ska tas upp i samband med undersökningen och den tillhörande diskussionen. De generativa teorierna framhäver att språket är medfött och de kognitiva teorierna menar att vi lär oss ett språk på samma sätt som vi till exempel lär oss att cykla, det vill säga med upprepad träning.

2.1 Forskning och teorier kring första- och andraspråkutveckling

Till hjälp i mitt sökande av teorier om andraspråksinlärning har Mitchell och Myles *Second Language Learning Theories* (1998) varit. Där presenteras bland annat Krashens *acquisition-learning hypothesis* (tillägnande-inlärnings hypotes) där han menar att tillägnande och inlärning är två separata processer. Tillägnande, anser han, görs undermedvetet medan inlärning är en medveten process (Mitchell & Myles 1998, s. 35). Författarna menar att Krashens hypoteser är just det, hypoteser, det vill säga de har ej kunnat bevisas men har trots det influerat många undersökningar.

En annan teori som presenteras där och som har fått stort utrymme i boken är den amerikanske språkforskarens Noam Chomskys teori om den universella grammatiken (Mitchell & Myles 1998, s. 42-71). Det är en generativ teori om hur barn utvecklar språk (Donaldson 1978, s. 29). Chomsky hävdar att människan har ett medfött anlag för språk (Language Acquisition Device = LAD) vilket gör att vi tillägnar oss vårt modersmål undermedvetet utan att någon instruerar oss och på samma sätt anser han att vi bör försöka lära oss ett andraspråk. Fokus ska inte ligga på inlärning, det vill säga att aktivt lära ut, utan på tillägnande. Denna förklaring lägger tonvikten på grammatik och var revolutionerande när den kom ut på 60-talet. Om ett barn säger ”jag gedde det” måste den undermedvetet ha tillämpat regeln om att man kan bilda preteritum av ett verb genom att lägga till -de till infinitiven då den inte kan ha hört det från någon vuxen. Barnet har då på egen hand ”plockat” ur sin ”grammatiklåda” (LAD) och böjt satsen (Håkansson 1998, s. 11).

För att försöka få en klarhet i Chomskys teori går Abrahamsson (2009, s. 151) in på vad den *inte* är. Chomskys universella grammatik (UG) förklarar varken hur individen processar och lagrar information eller hur den senare kommer åt denna. Den berör inte heller något som har att göra med var i hjärnan informationen lagras och vilka elektrokemiska processer som etableras när individen lär sig och använder språk. Ytterligare faktorer som inte tas upp är de

psyko- eller sociolingvistiska som kan påverka inläringen. Chomskys teori är nativistisk vilket innebär att språkförmågan är universell och medfödd, till skillnad mot den behavioristiska uppfattningen där inflödet ansågs vara den utlösande faktorn i individens språkutveckling (Abrahamsson 2009, s. 152). Han gör även en liknelse mellan språkutvecklingen och med hur ett barn utvecklas från födseln fram till att det kan gå på egna ben. Lik de mönster barnet utvecklar i den processen som att exempelvis: rulla runt, åla och krypa, för att slutligen kunna gå, utvecklar barnet på samma sätt sitt språk. Barnet kan inte lära sig att gå genom att se någon annan människa gå, det måste själv prova sig fram och genomföra det stegvis och på samma vis utvecklas språket över tid.

Den medfödda universella grammatiken representerar:

- *att* språkinläring sker
- *hur* språkinläring sker

Den språkliga omgivningen ansvarar för:

- genom vilket språk den universella grammatiken kommer att uppenbaras

Chomsky anger två skäl till att hans teori stämmer och att inflödet inte är den enda utgångspunkten när barn lär sig språk (Abrahamsson 2009, s. 153):

1. Språket är den mest komplexa och avancerade kunskap som människan lär sig och denna inläring/utveckling sker under en period då individen är som minst kognitivt utvecklad. Vuxna, professionella lingvister förstår inte språkets strukturella komplexitet efter åratals av forskning, således är det orimligt att anta ett litet barn på egen hand och endast med hjälp av språkligt inflöde lär sig språkets alla grammatiska detaljer och regler.
2. Det språkliga inflödet är allt för bristfälligt då mummel, avbrutna meningar, upprepningar och felsägningar präglar vår språkanvändning. Barnet skapar trots detta grammatiska strukturer som inte framgår av inflödet.

Chomsky menar enligt Abrahamsson (2009, s. 155) att lösningen på hur barn utvecklar språk är de medfödda principerna som förhindrar dem att framställa ogrammatiska meningar. Detta sker genom att barnet undermedvetet vet hur den ska göra korrekta meningsuppbyggnader. Ett

antal forskare har debatterat huruvida vuxna andraspråksinlärare har tillgång till den universella grammatiken eller om inläring sker genom användning av olika strategier. De empiriska studier som har gjorts har dock varit motsägande och svårtolkade (Abrahamsson 2009, s. 168)

Abrahamsson (2009, s. 40) tar även upp en liknande teori av forskaren Eric Lenneberg. Likt Chomsky ansåg han att människan hade ett medfött anlag för språk, en ”latent språkstruktur”, den så kallade *hypotesen om en kritisk period* (eng. *the critical period hypothesis, CPH*). Forskare inom neurokirurgi menade redan 1959 att barnets hjärna är speciellt anpassad för språkinläring, men att detta enastående anlag i jämförelse med vuxna upphör ungefär vid 9-års ålder (Abrahamsson 2009, s. 223). 1967 föreslog Eric Lenneberg att denna kritiska period sträcker sig fram till ungefär 12–13-årsåldern. Han menade att barn som utsätts för språk under denna tid kommer att kunna utveckla vad han kallade för ”en normal språkutveckling”¹ samtidigt som de som av någon orsak inte omges av språk under barndomen inte kommer att uppnå ett normalutvecklat språk. Lennebergs resonemang gäller i första hand inläringen av ett förstaspråk men han menar även, som argument för den kritiska perioden, att främmande språk måste läras in genom utbildning och stort bemödande som vuxen. Dessutom är en utländsk brytning svår att bli av med om inläringen inleds efter 12–13-årsåldern.

Littlewood (1988, s. 69) redogör för en modell om hur vi tillägnar oss, först och främst vårt förstaspråk, men även ett andraspråk. Han ser andraspråksinläringen som en kreativ konstruktion. Den lärande konstruerar en serie av inre representationer av det andra språket när den utsätts för språket i kommunikativa situationer. Först och främst måste vi omges av språket, därefter bearbeta vårt inflöde. I det tredje skedet försöker vi att kommunicera med det vi har hört. Här kan det bli fel, då går vi tillbaka, analyserar och försöker igen. I det fjärde skedet börjar vi göra spontana uttalanden.

Senare års forskning visar att barn och vuxna tillägnar sig andraspråk på motsvarande sätt som förstaspråk. Detta hävdar Sjöqvist och Lindberg (1996, s. 80) som även menar att andraspråksinlärare bygger upp ett kreativt regelsystem som i viss utsträckning styr andraspråksinläringen.

Andraspråksinläring har precis som förstaspråksinläring dessutom visat sig följa vissa mönster som är gemensamma för alla inlärare oavsett ålder och modersmål.

(Sjöqvist & Lindberg 1996, s. 80)

¹ Abrahamsson 2009, s. 223

Vare sig det är ett första- eller ett andraspråk som ska utvecklas är omgivningen av stor betydelse då det påverkar inlärningen. I följande avsnitt presenteras ett antal lärandeteorier som influerar språkutvecklingen.

2.2 Lärandeteoriers påverkan på inlärning

Mellan 1930- och 1960-talet dominerade behavioristiska teorier. Kända forskare inom denna teori var bland annat Ivan Pavlov, Leonard Bloomfield och Burrhus Frederic Skinner. De menade att genom att upprepa ett ord eller en fras tillräckligt många gånger skapades en vana hos barnet om när ordet eller frasen skulle användas. Detta skedde genom imitation, övning och återkoppling. Något som i skolans värld kännetecknades som belöning och bestraffning. Vad gäller andraspråksinlärningen tillämpades detta genom imitation och drillning av utvalda fraser samt tillrättavisningar från läraren (Abrahamsson 2009, s. 30-31).

Gibbons (2006, s. 24) tar upp två sätt att se på inlärning. Det ena är då man betraktar eleven som ett tomt kärl som ska fyllas av läraren. Det är lärarens uppgift att förse eleven med färdigheter och kunskaper. Eleven ses som mottagare och läraren som sändare. Denna modell kallas för ”banking modell” av Freire (1983) men även ”det tomma kärlets” modell. Språket har ingen central roll utan används endast som verktyg för att förmedla kunskap. Det andra sättet att se på inlärning kallas ”progressiv”. Till denna kopplas bland annat Deweys och Piagets forskning. De ansåg att man i undervisningen måste ta tillvara på elevernas kunskaper och tankar. Eleverna ska inte endast förse med vilka kunskaper som helst utan med de kunskaper som varje enskild individ har behov av. Gibbons (2006, s. 25) hävdar vidare att dessa synsätt finns i skolan och att de i grund och botten ser på individen som självständig, vare sig hans intellekt är tomt och väntas på att fyllas, eller utvecklas med rätt stimulans.

Hon presenterar även en modell där samspel mellan lärare och elev och samarbetet mellan eleverna är av stor betydelse. Denna inlärningsteori är baserad på Lev Vygotskijs forskning och benämns som den sociokulturella teorin. Mänsklig utveckling ses som en social företeelse, inte en individualistisk. Vygotskij talar om ”zonen för närmaste utvecklingen”, vilket syftar på avståndet, mellan det ett barn kan göra utan hjälp och det barnet kan göra tillsammans med en mer erfaren person. Med detta menar han att elever kan komma längre om de får stöd av någon mer erfaren, eller om de interagerar med andra, än vad de hade gjort själva. Andraspråkselever kan då lära sig nya sätt att använda språk. Vygotskij benämner även något som han kallar ”inre tal”. Han tar upp ett exempel om ett barn som tillsammans med en vuxen lägger pussel. Samspelet dem emellan resulterar i att barnet lär sig hur man ska tänka

när man lägger ett pussel – ett tankesätt som kan tillämpas även på andra områden. För andraspråksinlärare innebär det att den hjälp de får när de utvecklar sitt andraspråk måste de få i alla ämnen. Det är då ett mer varierat språk lärs (Gibbons 2006, s. 27).

En förutsättning för att andraspråksutvecklingen ska vara gynnsam är att ha en samtalspartner som bidrar till att göra språket mer tillgängligt för inläraren. Interaktionen bidrar till att förbättra inlärarens förståelse av inflödet. Ett samspel mellan läsande, skrivande och talande ska stå i fokus inte enbart hos elever med svenska som modersmål utan även hos elever med svenska som andraspråk. Genom att visa dem kopplingen mellan de tre kommunikationssätten motiverar vi dem till fortsatt lärande (Andersson, Löthagen & Sohlgren 2007, s. 38).

Motivation är en av de största faktorerna för lyckad språkutveckling. Följande avsnitt presenterar en del av de faktorer som kan påverka andraspråksinläringen.

2.3 Faktorer som påverkar andraspråksinläring

Inläring av andraspråk bygger på en aktiv medverkan från inlärarens sida. Vilket mål eleverna har gör skillnad vid andraspråksinläring (Littlewood 1988, s. 70). Deras kommunikativa behov kan delas in i två grupper:

- Funktionella behov – Att kunna förmedla sina åsikter utan missförstånd, utföra ärenden med mera.
- Sociala behov – Önskan att använda språket i sociala sammanhang och integreras i den nya kulturen.

Enligt Abrahamsson (2009, s. 198) finns det en mängd faktorer som påverkar andraspråksinläringen. En av dem är social klasstillhörighet (socioekonomisk status) – utbildning, yrke och inkomst och även föräldrarnas utbildnings- och yrkesbakgrund. Barn från arbetar- och lägre medelklass klarar sig i genomsnitt sämre i skolans teoretiska ämnen vad gäller grammatisk kunskap. Vad gäller förståelse, uttal och flyt finns det mindre eller inga effekter av klasstillhörigheten. De ekonomiska förutsättningarna, erfarenheter och traditioner samt utbildningsbakgrund är alltså det som påverkar andraspråksinläringen.

Individuella faktorer som påverkar andraspråksinläringen är attityder och motivation (Abrahamsson 2009, s. 205). Med motivation menas viljan att lära sig målspråket, i detta fall svenska, och hur mycket bemödande som läggs på det. Attityd förklaras som individens

föreställningar och värderingar av målspråket, talarna och kulturen men även föreställningarna och värderingarna om den egna kulturen. Attityden påverkar motivationen som i sin tur har effekter på andraspråksinläringen. Attityder har alltså en indirekt påverkan medan motivationen har en direkt påverkan. Abrahamsson (2009, s. 207) tar upp forskaren Robert Gardners teorier om olika stadier av motivation.

- Integrativ motivation – Inläraren visar intresse för det nya språket och dess talare. En sådan inlärare vill bli socialt accepterad av målspråkstalarna och interagera med dessa på målspråket.
- Instrumental motivation - Inläringen ses som en investering i till exempel ett höglönat arbete, utbildningsmöjligheter eller andra praktiska fördelar som andraspråkskunskaper kan föra med sig.

Den integrativa motivationen ger generellt sett högre utdelning i fråga om inlärningsresultat.

- Resultativ motivation - Hög motivation orsakar en framgångsrik andraspråksinläring, goda resultat i andraspråksinläringen resulterar i hög motivation.

Attityder och motivation kan förändras över tid genom yttre påverkan från till exempel människor, upplevelser och framgångar i inläringen (Abrahamsson 2009, s. 214). Faktorer som låter sig påverkas i mindre grad eller inte alls av yttre omständigheter är vilken typ av personlighet man har, ängslan, intelligens, språkbegåvning och inlärningsålder. Andra personlighetsrelaterade variabler är självkänsla, benägenhet till risktagande, hämningar, empati och tolerans för tvetydighet.

Abrahamsson (2009, s. 222) tar även upp det som många forskare och lekmän har observerat, det vill säga att barn på tämligen kort tid brukar åstadkomma en nivå i sin behärskning av andraspråket som påminner om den behärskning modersmålstalare har. Vuxna inlärare brukar inte nå upp till dessa nivåer. Flera olika studier har utförts med syftet att visa att vuxna inlärare kan uppnå infödd behärskning i andraspråk men ingen har gjort detta på ett otvetydigt sätt. Därför kan vi heller inte förkasta hypotesen om en kritisk period för språkinläring.

Något som indirekt kan påverka inläringen kan vara identiteten och detta förklaras vidare i följande avsnitt.

2.4 Språkets roll för identiteten

Språket har en viktig roll för vår identitet och Ladberg poängterar detta genom påståendet ”Språk och identitet är ouplösligt förenade” (Ladberg 2003, s. 106). Hon framhäver att flerspråkiga har tillgång till fler identiteter samtidigt då de har möjlighet att växla mellan olika språk vid olika tillfällen. Detta resulterar i att flerspråkiga har olika relationer till sina olika språk. Ett språk används förslagsvis i hemmet och ett ute i samhället. Detta kan förvirra då till exempel ett barn uppmanas att berätta vad som har skett under dagen i skolan för föräldrarna och barnet gärna vill berätta det på det språket som skolan kopplas till, nämligen svenska.

Ladberg vill även poängtera att en familj med utländsk bakgrund inte kan välja att ”bli” svensk utan att riskera att förlora sin identitet och grupptillhörighet. Detta kan leda till att inte endast modersmålet blir lidande men även andraspråket (Ladberg 2003, s. 137). Om ett barn väljer bort sitt modersmål till förmån för andraspråket kan det främst innebära att barnet behöver hjälp med sin identitetsutveckling och inte nödvändigtvis sitt språk. Här är det lärarens uppgift att stödja eleven genom att prata om dess modersmål och kultur i klassen för att på så vis synliggöra de skillnader men även likheter som finns för klasskamraterna (Ladberg 2003, s. 107).

2.5 Modersmålets påverkan

I en undersökning av Baljit Bhela (1999, s. 30) där syftet var att undersöka huruvida modersmålet påverkade andraspråksutvecklingen, fann han att eleverna använde de grammatiska strukturer de hade på sitt förstaspråk när de i skolan skulle forma texter på andraspråket. Resultatet indikerade att eleverna förutsatte att för varje ord de kunde på sitt modersmål fanns en direkt översättning på andraspråket. Detta resulterade i att fel uppstod vid översättningen och att eleven inte skulle uppnå en adekvat språkbehärskning om den inte uppgav denna föreställning. För att uppnå en god andraspråksbehärskning menade Bhela att eleven måste börja ”tänka på andraspråket” [författarens översättning] (Bhela 1999, s. 31).

En lärare kan ha svårt att se på vilken nivå en elev befinner sig språkmässigt då elevens samtalsspråk ofta likställs med elevens tankepråk, vilket enligt Ladberg (2003, s. 179) inte är jämförbart. Detta kan resultera i att om vi finner att en elev är svag i ett ämne förknippar vi det till att eleven har svårt för innehållet i ämnet istället för att associera elevens problem till språksvårigheter.

Vilken roll har då modersmålsundervisningen i elevernas språkinläring? Detta omdebatterade ämne har upptagit många diskussioner och i följande avsnitt presenteras bland annat skolverkets undersökning *Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet* (Skolverket 2008).

2.6 Modersmålsundervisningens betydelse för individ och samhälle

Hyltenstam (2008, s. 47) hävdar att barn behöver hjälp att utveckla ett adekvat förstaspråk om denna är i minoritet i Sverige. Detta är viktigt för att barnet ska kunna använda språket som ett effektivt kommunikations-, identitets- och tankeinstrument. Han menar att det är med denna baktanke som ämnena *svenska som andraspråk* och *modersmål* har inrättats.

I kursplanen för *Modersmål* kan vi läsa hur viktigt ämnet är för barnets kunskapsutveckling och hur främjandet av modersmålet leder till en bättre språkutveckling på svenska.

Utbildningen i modersmål syftar dessutom till att främja elevernas utveckling till flerspråkiga individer med flerkulturell identitet. Lärande är starkt förknippat med modersmålet och att befästa kunskaper i det egna språket är en väg till att lära också på svenska. Ämnet har därför det viktiga uppdraget att stödja eleverna i deras kunskapsutveckling.

(Skolverket 2000a)

Samtidigt redovisar Skolverkets rapport 321 (2008, s. 18-21) hur modersmålsundervisningen inte är integrerad i skolans övriga ämnen utan i själva verket står utanför. Detta beror till stor del på att det är kommunen som är ansvarig för ämnet. Anledningen till att det är kommunen som är ansvarig är i de flesta fall för att en enskild skola inte har råd att anställa en modersmåls lärare för varje målgrupp utan en lärare är ansvarig för flera elever med samma modersmål inom hela kommunen. Rapporten tar även upp det faktum att endast varannan elev med svenska som andraspråk deltar i modersmålsundervisning trots att de är berättigade till det. En anledning till det låga deltagandet anses enligt skolorna vara att det är för få elever som har samma modersmål eller att det är brist på modersmåls lärare. En annan bidragande faktor är att undervisningen ligger efter skoltid. Det statistiska materialet i studien har visat på ett högre genomsnittligt meritvärde för de elever som deltar/deltagit i modersmålsundervisningen. Detta kan inte förklaras genom faktorer i elevernas sociala bakgrund då de är olika. Något som dock bör tas i beaktande är att modersmålsundervisning inte är obligatoriskt vilket innebär att de som deltar i ämnet har en vilja och en motivation som driver dem. Även Håkansson (2003, s. 86) påpekar att en god behärskning av modersmålet bidrar till en god behärskning av svenskan. Hon poängterar dock att det inte finns några studier som bevisar denna kausalitet.

Hyltenstam (2008, s. 54) hävdar att modersmålsundervisningen även ska fungera som ett stöd för utveckling av modersmålet samtidigt som den ska stödja utvecklingen av andraspråket. Detta stöd är viktigt för att barnet ska kunna utveckla tvåspråkighet.

Modersmålsundervisningen har en mycket stor uppgift när det gäller att bibringa minoritetsbarn en kvalificerad behärskning av modersmålet. Den behöver inte bara stödja eleverna i utvecklingen av det offentliga och formella språket – den måste också kompensera för de luckor som kan ha uppstått i språkets basdel.

(Hyltenstam 2008, s. 54)

Något som modersmåls läraren kan hjälpa eleven med är att utveckla en *förståelse* för skolans andra ämnen på modersmålet för att eleven senare ska kunna arbeta med dessa ämnen på andraspråket. ”Det som eleven lär sig förstå på sitt språk kan hon sedan överföra till undervisningsspråket” (Hyltenstam 1996 se Ladberg 2003, s. 177). Samtidigt menar Andersson, Löthagen och Sohlgren (2007, s. 44) att andraspråklärare måste ta tillvara på kunskaper som elever besitter i sitt modersmål då det är just dessa kunskaper som underlättar inläring av ett andraspråk. ”Utvecklingen av språket innebär också en utveckling av tänkandet och är därigenom av avgörande betydelse för lärandet” (Andersson, Löthagen & Sohlgren 2007, s. 41).

I en undersökning av Kartal (2010, s. 25) där syftet har varit att undersöka vad elever har för åsikter om sitt förstaspråk och huruvida modersmålsundervisningen har bidragit till att lära sig bättre svenska framkom det att majoriteten av informanterna ansåg att kunskaperna i svenska var oberoende av deltagandet i modersmålsundervisningen. Flertalet ansåg även att andraspråket var det språk de behärskade bäst och att modersmålet inte bidrog till hjälp i andraspråksutvecklingen. Detta motiverade de genom att poängtera att en direkt översättning från modersmålet till svenska skulle resultera i en felaktig grammatisk meningsuppbyggnad. Ytterligare en aspekt var att då de behärskade det svenska språket bättre än modersmålet tvivlade de på att modersmålsundervisningen skulle gynna andraspråksutvecklingen. Däremot framkom det att modersmålsundervisningen bidrog till att förstärka elevernas identitet och självkänsla men att eleverna ansåg att den behöver förbättras för att bättre anpassas efter varje elevs behov (Kartal 2010, s. 27).

Trots rapporter och forskning kring andraspråksutveckling är några seglivade myter svåra att göra sig av med. Med hjälp av Inger Lindbergs artikel *Några myter om tvåspråkighet* (2002) försöker jag klargöra en del av dessa i följande avsnitt.

2.7 Myter kring tvåspråkighet

Tvåspråkighetsforskaren Inger Lindberg försöker i sin artikel publicerad i *Språkrådet* avliva fem myter kring tvåspråkighet. Hon menar att det inte är någon lätt uppgift då de har befasts hos allmänheten genom upprepningar och framställts som självklara sanningar (Lindberg 2002).

➤ **Myt 1: Forskarna är oeniga**

Medierna framställer ofta forskarna som oeniga vad gäller betydelsen av modersmålet för flerspråkiga elever vid språk- och kunskapsutveckling. Detta är ej sant då det har utförts ett antal vetenskapliga undersökningar som har visat att modersmålet påverkar utvecklingen på ett positivt sätt. Resultaten hänvisar till USA men forskare i Europa är eniga om att resultaten även är applicerbara på vårt skolsystem då ett antal mindre undersökningar på denna sida av världen har visat liknande resultat. ”I grunden handlar det om något så enkelt som att vi lär bäst på ett språk som vi förstår.” (Lindberg 2002).

➤ **Myt 2: Modersmålet stör andraspråksinläringen**

Denna myt är baserad på gammal forskning där variabler i form av sociala faktorer ej togs i lika hög grad i beräkning då undersökningarna genomfördes. Andra variabler var att ett barn ansågs vara tvåspråkig i det fall att föräldrarna hade ett utländskt efternamn, med andra ord togs ingen hänsyn till barnets språkliga förmåga. Senare forskning visar dock att tvåspråkiga barn har en större chans att till exempel acceptera flera olika lösningar till ett problem då de kan associera detta till att flera olika begrepp kan stå för samma ord.

➤ **Myt 3: Barn lär sig fort**

Yngre barn behöver inte använda språket i den utsträckning som äldre barn och vuxna gör. De har lättare att ta till sig ett brytningsfritt uttal men det är egentligen äldre barn och vuxna som lättare och snabbare kan lära sig ett andraspråk då de kan nyttja olika inlärningsstrategier och memoreringstekniker. Detta är dock svårt att se då vuxna är tvungna att interagera med bland annat myndigheter och använda språket i mer krävande situationer. De yngre barnen klarar sig relativt långt med ett litet ordförråd och enklare strukturer.

➤ **Myt 4: Vuxna lär sig bäst på jobbet**

Interaktion på arbetsplatsen är oftast begränsad då nyinflyttade invandrare oftast får arbeten i industrier eller städjobb där kommunikativa situationer är begränsade. Barn befinner sig dock i situationer där de är tvungna att interagera med barn på andraspråket för att göra sig

förstådda och accepteras. I de fall vuxna går direkt in i arbetet utan någon språkundervisning har forskning visat en sämre och mer förenklad språkutveckling.

➤ **Myt 5: Språk ska hållas isär**

En vanlig föreställning kring tvåspråkighet är att språk ska hållas isär och blandning av språk, så kallad kodväxling, är tecken på svaghet i språkkunskaperna. Det har emellertid visat sig att kodväxling är tecken på att talaren kan utnyttja sin språkliga potential på ett sätt som enspråkiga inte kan. En som är tvåspråkig ska inte likställas med en som är enspråkig då språkanvändningen skiljer sig dem emellan. En tvåspråkig växlar mellan sina språk vid olika sammanhang och tillfällen vilket resulterar i att språken utvecklas på olika sätt – språken kompletterar varandra.

Lindberg avslutar sin artikel med att påpeka den stora spridning av andraspråkstalare vi har i Sverige. De negativa associationer som finns kopplade till denna språkgrupp, anser hon till stor del bottnar i dessa myter och för att kunna ta tillvara på denna stora resurs för både individ och samhälle måste de avlivas.

2.8 Sammanfattning

Denna litteraturgenomgång har behandlat språkutvecklingen för första- och andraspråkstalare och det inflytande lärandeteorier har på inläringen. Faktorer som påverkar språkutvecklingen samt modersmålsundervisningens signifikans för individen har också bearbetats. Intresseväckande var de avsnitt som behandlade modersmålets påverkan och språkets roll i identitetskapandet men även Kartals undersökning om elevers föreställningar. Som avslutning på litteraturgenomgången har en artikel av andraspråksforskaren Inger Lindberg presenterats där en del av de föreställningar som finns kring tvåspråkighet har tagits upp. Då syftet i denna undersökning var att ta reda på elevernas perspektiv på modersmålets påverkan är det viktigt att påpeka att sådan litteratur var svår att få tag på. Det är således något som inte har bearbetats avsevärt i denna litteraturgenomgång.

2.9 Problemprecisering

Upplever elever i grundskolan att deras modersmål influerar dem i andraspråkutvecklingen?

3 METOD

Denna uppsatts har inledningsvis behandlat en litteraturundersökning relevant för ämnet i fråga. Litteratur som har bearbetats har bland annat varit forskning i området språkutveckling, tvåspråkighet och modersmålsundervisning. Syftet har varit att få en inblick i vilka studier som har gjorts i ämnet och de resultat som andra forskare har kommit fram till. Även äldre teorier som har legat till grund för nyare forskning har bearbetats, såsom Noam Chomskys generativa teori om den universella grammatiken.

Denscombe (2000, s. 52) hävdar att fördelen med fallstudien, vilket är den metod som har använts i den här uppsatsen, är att den går mer på djupet i småskaliga undersökningar till skillnad på surveyundersökningar som riktar sig mot en större grupp och resulterar i ytligare data. Med andra ord ger surveyundersökningar kvantitativa resultat och fallundersökningar kvalitativa. Fallstudien koncentrerar sig oftast på en undersökningsplats och uppmuntrar till flera metoder för att på så sätt fördjupa sig i det enskilda fallet. Nackdelen med fallstudier är, enligt Denscombe (2000, s. 53), att de saknar trovärdighet vid generaliseringar samt att de snarare antas bygga på processer och kvalitativa data än statistik och analyser. Ejvegård (2000, s. 33) menar att syftet med fallstudien är att utföra en undersökning på en liten del av ett stort område och anta att resultatet representerar det stora hela. Samtidigt menar han att det finns en risk med detta då vi måste vara försiktiga med att inte göra allt för stora generaliseringar och slutsatser baserade på fallstudien. Han hävdar vidare att det är först när andra undersökningar har gjorts och visat samma resultat som fallstudien kan få ett värde.

Då denna undersökning syftar till att se hur individer upplever och erfar, snarare än redovisa rena fakta, är intervjun som undersökningsmetod den mest användbara. Med hjälp av den kan en större förståelse för hur elever ser på sig själva och vilken påverkan modersmålet har i deras språkutveckling fås. Denscombe hävdar även att när det gäller valet av metod är intervjun det alternativ som lämpar sig då forskaren vill ha *mer* detaljerad information från en *mindre* grupp människor, till skillnad från frågeformuläret som vänder sig till forskning baserad på *mindre* detaljerad information från en *större* grupp människor (Denscombe 2000, s. 132).

Intervjun bestod utav 22 semistrukturerade frågor² vilket innebar att informanten gavs ett antal frågor men var fri att utveckla svaren som den ville – svaren var öppna. De

² Se bilaga 1

semistrukturerade frågorna är enligt Denscombe (2000, s. 135) det lämpligaste valet vid en personlig intervju, vilket innebär en intervju mellan forskare och informant. I likhet med frågeformuläret syftar även den personliga intervjun till att få information direkt från källan – det vill säga den intervjuade.

3.1 Urval

Jag hade vid sökandet av informanter tagit kontakt med lärarna i fyra klasser lokaliserade i två olika skolor i en invandrartät kommun i nordvästra Skåne. Efter att ha förklarat syftet med uppsatsen hade ett brev distribuerats till eleverna där tillstånd från förälder hade erfordrats för deltagande i intervjun. En bidragande faktor vid urval av informanter skedde med hjälp av klasslärarna då de kunde bidra med information om vilka elever som hade svenska som andraspråk och hur många år de eventuellt hade bott i Sverige. Anledningen till valet av de specifika skolorna var för att kunna vara säkra på att de kontaktade klasserna var mångkulturella då undersökningen syftar till att se hur elever med svenska som modersmål upplever att deras förstaspråk påverkar andraspråksinläringen.

	Ålder	Modersmål	Antal år i Sverige	Modersmålsundervisning
Flicka 1	10 år	Serbiska/Danska	7	Ja
Pojke 1	10 år	Arabiska	4	Ja
Flicka 2	11 år	Polska	4	Ja
Flicka 3	11 år	Slovakiska	1,5	Nej
Flicka 4	8 år	Grekiska	Född här	Ja
Flicka 5	9 år	Grekiska	Född här	Ja

Informanterna i intervjuerna var en pojke och fem flickor, samtliga med svenska som andraspråk, då det primära syftet med intervjun var att få en fördjupad insikt i hur dessa elever anser att modersmålet påverkar andraspråksutvecklingen. Enligt Denscombe måste forskaren motivera sitt val av undersökningsgrupp och ett sådant val kan vara det ändamålsenliga (2000, s. 44). Uppsatsens urval kategoriseras under vad författaren benämner ”Den typiska undersökningsenheten” (Denscombe 2000, s. 44). Med detta menar författaren att forskningen utförs i den specifika gruppen för att resultatet senare ska kunna generaliseras till liknande

fall. Då undersökningen gällde individer och deras åsikter var resultaten inte sådana att de skulle kunna generaliseras. Dock är urvalsgruppen av sådan karaktär att liknande undersökningar med sannolikhet skulle kunna utföras på likartade fall. (Denscombe 2000, s. 48)

Intervjuerna har syftat till att ge en inblick i huruvida elever upplever att modersmålet inverkar på deras andraspråsutveckling. Samtal med lärare har även de varit ovärderliga då de har kunnat ge mig information om elevernas kulturella bakgrund i form av språk, modersmålsundervisning och hur många år de eventuellt har bott i Sverige. De elever som valdes till intervjun valdes medvetet då intervjufrågorna var riktade mot elever med svenska som andraspråk (Denscombe 2000, s. 142).

3.2 Genomförande

Fördelen med den kvalitativa undersökningen är att frågorna i intervjun är flexibla och kan anpassas efter individ, situation och samtal. Innehållet justeras av intervjuaren och kan med fördel bidra till en högre förståelse av det undersökande ämnet. Intervjun som metod kan vara väldigt lockande då ingen större utrustning krävs och informationen forskaren söker kan fås relativt lätt. Detta förutsätter dock att forskaren har förberett sig inför intervjun, planerat och genomfört den på så sätt att den har betraktats som ett medel för att få information och inte som den så lätt kan misstolkas – en konversation mellan två människor (Denscombe 2000, s. 130).

Intervjuerna inleddes med klagörande av att de svar som eleven kom med i intervjun skulle sammanställas i en uppsats vilken skulle resultera i en bedömning av mina kunskaper i vetenskapligt skrivande. Detta resulterade i att eleven slappnade av och kände sig mindre nervös. En påminnelse av sekretessen följde och att ljudinspelningen skulle raderas när den fullgjort sin funktion. Inga elever protesterade mot ljudinspelningen. Intervjun utfördes i ett litet grupprum i elevernas respektive skola där vi satt vid ett bord i en 90 graders vinkel och inte mittemot varandra då Denscombe hävdar att eleven kan känna sig konfronterad då (Denscombe 2000, s. 143). Den första frågan syftade till att lätta upp stämningen och är enligt Denscombe (2000, s. 151) viktig då den får informanten att slappna av. Intervjun avslutades då ämnet kändes uttömt och eleven hade besvarat de frågor som förberetts.

För att dokumentera intervjun användes bandinspelning. Denscombe (2000, s. 145) hävdar att fördelen med ljudupptagningar är att de förser forskaren med ett fullständigt återberättande av

informantens redogörelse samtidigt som nackdelen är att de missar kroppsspråk och andra ickeverbala ytringar. Avlyssnandet av ljudupptagningen gav en väldigt bra överblick på hur frågorna ställdes och vilka följdfrågor som borde ha ställts. Som verktyg var ljudinspelning väldigt lärorik då möjlighet att ”se” på sig själv utifrån vid avlyssnandet gavs. Även det faktum att en hel del ”dubbla frågor” ställdes uppmärksammades dvs. en fråga ställdes och efter det en följdfråga, utan väntan på svar. Intervjuerna transkriberades för att därefter analyseras i följande kapitel.

3.3 Etiska överväganden

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer har legat till grund för bearbetningen av denna uppsats. Elevernas anonymitet har respekterats så tillvida att tillgång till ljudinspelningen av intervjuerna har varit begränsad. Då eleverna är omyndiga har tillstånd från föräldrar erfordrats (Denscombe 2000, s. 143). Ett brev till föräldrarna har skickats hem med en personlig presentation, undersökningens syfte och eventuella kontaktuppgifter. Även där har elevernas anonymitet poängterats samt det faktum att deltagandet är frivilligt. I de fall där namn nämns i intervjun har de ersatts med neutrala ord som till exempel läraren. Informanternas anonymitet upprätthålls genom att i kapitel 4 Resultat och analys benämnas som Flicka 1, Flicka 2, Flicka 3, Flicka 4 och Pojke 1.

4 RESULTAT OCH ANALYS

Nedan presenteras och analyseras de kvalitativa resultat som intervjun genererade. Jag har valt att gruppera svaren i olika stycken då mina frågor var strukturerade på så vis att de gav mig information om olika aspekter av modersmålets betydelse för språkutvecklingen sett ur elevernas synvinkel. Således är följande resultat elevernas egna uppfattningar och åsikter om ämnet i fråga.

4.1 Modersmålets roll utanför skolan

Eleverna tillfrågades vilket språk de talade hemma. Svaret från samtliga informanter var att de växlade mellan att tala sitt modersmål och svenska. Anledningarna till detta var dock olika. Flicka 2 menade att det var föräldrarna som talade modersmålet men att hon själv valde att tala svenska med systemen vid till exempel lek. Hon nämnde också hur hon använde sig av det svenska språket då hon inte kunde komma på ett ord på modersmålet. Detta var inte så uppskattat av modern då flickan skämtsamt berättade hur hon och pappan brukade retas med mamman och frågade henne hur man översätter olika ord från modersmålet till svenskan. Flicka 1 påpekade även att modersmålet talades i sällskap av gäster med samma etnicitet. Ett av svaren som stod ut var av Flicka 2. Då hon och hennes familj endast har bott i Sverige i 1,5 år var deras kunskaper i svenska begränsade. Trots det hade hennes pappa bett henne att tala svenska med honom för att han på så sätt skulle kunna öva sig i språket. Även hennes mamma övar sig på andraspråket då hon enligt Flicka 2 har böcker hemma för att lära sig. Resterande informanter uppgav att samtliga familjemedlemmar kunde tala svenska. Vad gäller läxläsning uppgav de att föräldrarna hjälpte till om eleven ansåg att de behövde det. Flicka 2 tillade även att i de fall hon behövde hjälp med engelskläxan fick hon använda sig av datorn då föräldrarna saknade kunskap i detta språk.

Eleverna tillfrågades om deras vänner utanför skolan talade svenska eller modersmålet. Två elever sa att kompisarna talade endast svenska och tre sa att de hade vänner som talade svenska men även vänner som talade modersmålet. En av dessa tillade som förklaring på detta förhållande att det var för att hon inte kände några andra i hennes ålder som talade samma modersmål. Det svar som berörde mig mest var dock den sjätte informanten:

Intervjuare: - Dina kompisar, utanför skolan, pratar de svenska eller slovakiska?

Flicka 3: - I Slovakien eller?

Intervjuare: - Nej här i Sverige.

Flicka 3: - Eeee ja, jag fick inga kompisar för att jag tror några barn säger aaa hon säger fula ord om dig och så. Det gör jag inte.

Intervjuare: - Mhm

Flicka 3: - Då fick jag inga kompisar. Bara i trean.

Intervjuare: - Ok

Flicka 3: - Och lite i tvåan.

Modersmålet har under en period påverkat flickan på ett negativt sätt då det har representerat något främmande för andra barn som de då har likställt med något negativt. Detta har dock inte resulterat i att flickan känner sig obekvämt med sitt modersmål då hon anser att det känns mer bekvämt att tala det än det gör att tala svenska. Hon förklarar detta förhållande med att hon helt enkelt inte har tillräckligt med kunskaper i det svenska språket för att hon ska kunna känna sig bekväm med det. Flicka 1 hävdar att även hon är mer bekväm med att tala sitt modersmål men anger inga skäl för det. Flicka 2,4,5 och Pojke 1 svarar bestämt svenska, vilket Flicka 2 motiverar så här:

Intervjuare: - Vilket språk känner du dig mest bekväm med att prata?

Flicka 2: - Tumtumtum ...jag är mer van med att prata svenska eftersom jag har vart i Polen i kanske sex år men då brukar jag inte prata så mycket polska jag bruka mest lyssna, nu pratar jag mer.

Intervjuare: - Ok

Flicka 2: - Samma sak på till exempel med att läsa. Jag har bott i Polen mer och borde läsa bättre men jag var liten då.

Att modersmålet påverkar elevernas liv utanför skolan är självklart men till vilken grad? Flicka 3 som endast har bott i Sverige en kortare tid anser jag påverkas som mest då hon är beroende av sitt modersmål för att kunna kommunicera på ett adekvat sätt. Att resterande elever skulle ha en större influens av modersmålet på fritiden framkommer inte i denna undersökning. Det framgår dock att influensen inte genererar några speciella tankar från eleverna. De anser med andra ord inte att modersmålet är något som bör kategoriseras för sig och ges en beteckning utan är en självklar del av deras liv.

4.2 Modersmålets funktion i skolans värld

Eleverna fick frågan om de ansåg att modersmålet påverkade dem i de teoretiska eller de praktiska ämnena i skolan. Svaren jag fick hade många aspekter vilket fick mig att förstå att upplevelsen av modersmålets påverkan kan vara högst individuell. Två av sex ansåg inte att modersmålet påverkade ämnena i skolan. Flicka 1 däremot ansåg att hennes modersmål,

vilket var danska, underlättade för henne i de teoretiska ämnena. Pojke 1 hävdade att modersmålet kunde vara ett hinder i de teoretiska ämnena då han ibland inte kunde uppfatta en del förekommande ord men fann inga hinder i de praktiska ämnena. Flicka 3, vilket var den som har vistats minst i Sverige, uppgav följande:

Intervjuare: - Tycker du att det påverkar dig, alltså att det, att det berör dig på något sätt, det att du kan prata ett annat språk när du har svenska eller so eller no här, såna ämnen när man behöver läsa och skriva mycket?

Flicka 3: - Ja, när det är lätt fråga så, aaa, att det är inte, eee, ord med, eee, som man slutar på jjj sånt g.

Intervjuare: - G? Det är ljuden som är svår?

Flicka 3: - Ja, jag måste titta i lexikon.

Intervjuare: - Använder du den ofta, den lexikon?

Flicka 3: - Mmm

Intervjuare: - När det gäller de här praktiska ämnena, slöjd och hemkunskap, teknik och sånt, är det, påverkar det dig där också, språket att du inte kan svenskan lika bra?

Flicka 3: - Eeee, jaa läraren vet du på slöjden det är en lärare och jag förstår dära jättebra.

Intervjuare: - Mmm Är det enklare tror du för att det är mindre att läsa och skriva?

Flicka 3: - Ja, vi skriver där också vad vi har gjort och sånt.

Informantens svar visar på svårigheterna som nya andraspråksinlärare finner då de måste lära sig att forma nya ljud som kanske inte har funnits i deras modersmål. Att eleven nämner lexikon som hjälp anser jag är ett bevis på att hon vill och försöker lära sig det nya målspråket.

Flicka 2 förvånade mig genom att svara att hon i skolan till och med glömmer att hon är polsk och att språket inte påverkar henne på det viset. Hon tillade snabbt ”Bara inte mamma och pappa hör det. Ja, och inte polska läraren heller.” Samtidigt menade hon att språket kanske påverkade henne i de praktiska ämnena då hon ibland kunde tala om vilka upplevelser hon har haft i Polen. Då jag frågade henne om hon menade att språket påverkade henne eller om det var hennes erfarenheter som påverkade kunde hon inte riktigt svara på det. Jag fick uppfattningen av att hon menade att det var hennes kultur och det hon hade erfärit i Polen som inverkar i skolan men att språket i sig inte har någon direkt påverkan. Vad gäller hennes kommentar om föräldrarna och modersmålsinläraren är det återigen en återkoppling till modersmålet och hemmet (Se 4.1 Modersmålets roll utanför skolan).

Fyra av sex elever ansåg att deras kunskaper i svenska räcker för att de ska hänga med i undervisningen. Två stycken hävdade dock att de ibland kan finna svårigheter vilket leder till att de frågar läraren. Det handlar oftast om ordförståelse och ibland på hur snabbt läraren har en genomgång på tavlan. Tre av sex hävdar att läraren inte anpassar undervisningen för att underlätta för just dem, det är inget de i så fall har lagt märke till. Flicka 1 menar dock att läraren underlättar för henne genom att försöka berätta för henne vad det är de ska göra och ge henne några exempel på det. Flicka 3 och 5 påstår dock att läraren underlättar för dem genom att ändra om sin planering.

Intervjuare: - Tycker du att din lärare brukar ändra om sina lektioner så att de passar dig för att han tänker att Sara³ kanske inte förstår allting?

Flicka 5: - Mmmmm, nej. Alltså vi har en sån där, vi har en svenska planering, arbetsschema som det står typ vissa saker som man måste uppnå mål och sånt där. Då brukar han ändra mitt schema och andra treorna så att vi ... nån gång så byter jag typ men vi ... det är inte så ofta så vi har typ likadant hela tiden. Det är bara sådär några saker som att skriva i eller något sånt.

Intervjuare: - Men ändrar han det för att du inte skulle förstå det på svenska? Eller ändrar han det...

Flicka 5: - Nej, det är för att jag inte fattar så mycket. Alltså vi pratar ju grekiska hemma så jag fattar ju, jag vet ju inte alla ord på svenska, såna ord som vi aldrig har hört, då brukar det vara svårt.

Intervjuare: - Vad gör han då? Jag förstod inte.

Flicka 5: - Alltså, typ som att ... Alltså ... som att typ man har nånting, man inte förstår, typ nu säger vi att jag har en bok och så fattar jag inte vad det står och sånt här, då brukar han ta vårt schema och göra något annat på det så att, eee, om vi inte kan jobba med det så får vi nåt lättare sen som handlar om det där boken kanske, så sen när vi har gjort det där då får vi göra om det så att, alltså det är, han ändra på det så att vi får lära oss mer och sen göra...

Det här är ett bra fall där läraren har anpassat sin planering efter andraspråkseleverna då de först får prova på och se om de klarar av det som den övriga klassen ska arbeta med och om det därefter visar sig vara för svårt får eleverna arbeta med ett förenklat material som förbereder dem inför det svårare arbetet.

Samtliga elever svarade att det vid något tillfälle har skapats ett missförstånd då de har uppfattat en anvisning som läraren har givit felaktigt. I samtliga fall handlade det om elevernas ofullständiga ordförråd. Ett av tillfällena sträckte sig upp till tre år tillbaka då eleven var nyanländ vilket visar på att det var en stark upplevelse för denne. Det innebär säkerligen

³ Fingerat namn

att tidpunkten för händelsen påverkade eleven så till den grad att den fortfarande minns det som en traumatisk skolupplevelse.

Eleverna fick även en fråga relaterad till grupparbete och om de ansåg att deras prestationer ökar eller minskar i samband med detta. Fyra av sex ansåg att grupparbete underlättar arbetsgången då eleverna kan hjälpas åt för att hitta lösningar. Två stycken poängterade dock att det kan finnas både fördelar och nackdelar med grupparbeten. Flicka 1 menar att fördelen är att man hjälps åt men det kan även vara skönt att få arbeta själv i lugn och ro. Flicka 3 däremot menar att då hon egentligen skulle ha gått i femman i Polen är hon långt gånge i matematiken och kan arbeta självständigt i det ämnet men att hon föredrar grupparbeten i svenska och SO då klasskamraterna hjälper henne med läsning och skrivning.

Modersmålets roll i skolans värld är påtaglig inte främst hos de elever som har levt i Sverige en kortare tid. Det är dock viktigt att poängtera att det inte är endast de som påverkas av sitt modersmål då två av informanterna som är födda i Sverige och använder modersmålet aktivt i hemmet upplever samma sak. Jag vill även poängtera att dessa svenskfödda elever talade så gott som flytande svenska men trots det upplevde de svårigheter i skolan. Detta innebär att trots att ett barn behärskar ett språk muntligt i avslappnade situationer innebär inte det att eleven kan behärska det mer krävande språket som behövs i skolan.

4.3 Modersmålsundervisningens diffusa roll

Fem av sex elever deltog i modersmålsundervisningen som bestod av en till en och en halv timmes undervisningstid en gång i veckan i skolans lokaler. Det intressanta med den elev som inte deltog är anledningen till elevens vilja att börja - nämligen för att hon inte ska sitta hemma sysslolös utan vara aktiv och interagera med andra barn i hennes ålder.

Eleverna tillfrågades om vad de ansåg om att ha modersmålsundervisning samtidigt som de läser svenska i skolans vanliga ämnen. Fyra av sex såg inget fel i detta. Flicka 5 hade dock några intressanta kommentarer:

Intervjuare: - Vad tycker du om att ha hemspråk samtidigt som man läser svenska?

Flicka 5: - Vad jag tycker om hemspråk?

Intervjuare: - Mmm

Flicka 5: - Samtidigt som man pratar svenska?

Intervjuare: - Nej, jag menar ... du får gå och läsa hemspråk ...

Flicka 5: - Mmm

Intervjuare: - ... där du får gå och läsa grekiska, och sen går du till skolan andra dagar och där får du inte jobba med grekiskan utan där jobbar du på svenska så du får jobba på två språk samtidigt. Vad tycker du om det?

Flicka 5: - ... Lite så där jobbigt för man måste gå direkt. Vi slutar ju halv tre på torsdagar och det är då vi ska prata svenska hela tiden och efter det så går jag bara och äter och går direkt till hemspråk då måste jag prata grekiska.

Omställningen från att ha pratat svenska hela dagen till att behöva använda sig utav sitt modersmål är vad flickan anser vara svårt med att ha undervisning i båda ämnena. Detta är intressant då det inte är något som jag har funderat på tidigare. Naturligtvis är det en stor omställning att skifta sina språk då det enda inflödet under dagen har varit svenska. Det har visat sig i denna uppsats att modersmålet är kopplat till hemmet vilket är ytterligare en faktor som bör tas i beaktande vad gäller modersmålsundervisningen. Här är det nämligen så att eleverna ska integrera sitt modersmål även i skolans värld. Flicka 3 som ännu inte har modersmålsundervisning ansåg dock att det kunde vara en fördel att ha ämnena växelvis då hon menade att modersmålsläraren skulle kunna fungera som en tillgång till hennes svenska språkutveckling:

Intervjuare: - Vad tycker du att man ska, att man kan ha hemspråk samtidigt som man ändå ska läsa svenska?

Flicka 3: - Alltså jag tror att, aaa, det är bättre att, aaa, om man kanske, eeee, om jag förstår inte någonting då ska jag fråga nån och s... vänta ... aam hemspråk då om man, vi ska ha svenska och sen hemspråk, alltså tillsammans, alltså att arbeta med svenska också.

Intervjuare: - Du menar att han kan hjälpa dig?

Flicka 5: - Ja

Intervjuare: - Med svenskan?

Flicka 5: - Mmm

Detta är intressant då jag frågade de elever som hade modersmålsundervisning om deras modersmålslärare hjälpte dem med deras svenska läxor. Tre av fem svarade nej, en sa ja men tillade att han inte har bitt om modersmålslärarens hjälp någon gång då det inte har behövts och en sa ja och förklarade det vidare genom att säga att modersmålsläraren läste igenom och förklarade för henne de uppgifter hon inte förstod. Han försökte, ansåg hon, att hjälpa henne.

Jag vidareutvecklade detta ämne genom att fråga om eleverna ansåg att modersmålsundervisningen hjälpte dem i deras utveckling av svenska språket. En elev

svarade ja men kunde inte förklara sig, tre svarade resolut att modersmålsundervisningen hjälpte dem att utveckla sitt respektive modersmål varav en gav denna kommentar:

Flicka 2: - Vi pratar faktiskt inte så himla mycket om Sverige. Vi har knappt pratat om nåt med Sverige. Vi har, pratar mest om polska.

Flicka 5 ansåg dock att modersmålsundervisningen även hjälper henne att utveckla andraspråket.

Intervjuare: - Tycker du att hemspråk hjälper dig att utveckla det svenska språket, alltså att bli bättre på svenska, hjälper hemspråk dig att bli bättre på svenska?

Flicka 5: - Alltså vissa ord förklarar han, typ när han säger något ord på grekiska och vi inte förstår det då säger han typ nåt ord som vi inte har hört någon gång på svenska och då är det bra, så att ... några ord.

Intervjuare: - Men hjälper han dig med svenska då eller hjälper han dig ... pratar han svenska för att hjälpa dig att lära dig grekiska?

Flicka 5: - Ja alltså han säger ... han säger först det grekiska ordet och sen säger vi, ”Vi vet inte det”, så säger han det på svenska, så har vi kanske inte hört det ordet så ... så förklarar han det.

Intervjuare: - Jaha, du kan inte det grekiska men du kan inte det svenska heller och då förklarar han det ordet?

Flicka 5: - Ja

Intervjuare: - Ok, så du lär dig på båda språken vad det betyder?

Flicka 5: - (Nickar)

Detta svar var mycket intressant då flickan enkelt förklarar att hon lär sig nya ord på både förstaspråket och andraspråket.

Elevernas svar angående modersmålsundervisningen får mig att undra hur det egentligen kan komma sig att det finns sådana föreställningar som att deltagande i ämnet hämmar andraspråksutvecklingen. Det har visat sig i denna undersökning att modersmålsundervisningen i mycket liten grad ingriper i den svenska undervisningen och att det är modersmålets utveckling som ligger i fokus. Tydligt är även att ämnet inte är integrerat i skolans övriga verksamhet.

4.4 En inblick i de sociala faktorerna

För att få en inblick i de sociala faktorer som kan påverka eleven i dess framtida utveckling tillfrågades eleverna om vad deras föräldrar arbetar med. Samtliga hade en eller två arbetande

föräldrar inom olika arbetsområden. Även här kunde elevens saknade språkkunskaper synliggöras då en del inte kände till benämningen för föräldrarnas yrke:

Flicka 1: - Eeeem. Min pappa han kör buss. Min mamma hon jobbar med, alltså på sån här som tar hand om gamla människor.

Flicka 3: - Eee, min pappa arbetar, eeee, arbetar alltså, eee, reparerar bilar och så.

Flicka 4: - Min mamma jobbar som att hon ska bli lärare och pappa jobbar med dator.

Flicka 2: - Han jobbar på en golfbana. Han gör olika, klipper gräs och sånt, han får bra betalt när han ... och så ... ibland så ... han är typ som en sån att man kan ringa honom så lagar han och fixar till allting. Han har byggt en sån där liten stuga.

Intervjuare: - Jaha

Flicka 2: - En sån, du vet, en sån där man kan ha traktor.

Flicka 3 tillade att mamman inte har kunnat få jobb då hon inte kan prata svenska. I Slovakien arbetade mamman som sömmerska och pappan var polis. Familjen beslöt sig för att flytta till Sverige då pappan inte längre kunde få något jobb i Slovakien. Här i Sverige arbetar han som bilmekaniker.

Då jag frågade om vilka framtidsdrömmar de hade fick jag nervösa skratt från en del och beslutsamma svar från andra. Två flickor svarade frisör, en pojke svarade bestämt doktor, en flicka konstnär och en flicka visste inte alls. Flicka 2 hade flera idéer men det som utmärkte sig i hennes svar var de kommentarer hon hade om sin pappa:

Intervjuare: - Vad tror du om din framtid? Vad tror du att du har för utbildning eller vad har du läst för något eller vad tror du att du jobbar med?

Flicka 2: - ... Jag vet inte, jag kan inte se fram i framtiden ... jag kan inte se framtiden, men alltså vad jag *vill* bli oooo det är mycket (skrattar) jag vill bli sån där veterinär men om jag ska bli det så måste jag lära mig att ... för ibland så tycker jag så himla synd om djur som är skadade och så är det blod och sånt ... så jag måste lära mig att bli van vid det.

Intervjuare: - Mmm

Flicka 2: - Och så har jag tänkt bli ... lärare. Pappa säger att det är, det kostar ... att det är bra och sen jag har tänkt mycket med sånt med läkarvård och sånt för pappa säger att man får bra betalt och att det är bra.

Att pappans åsikt är viktig genomsyrar flickans svar likaså hur angeläget det är att ha ett högvärdigt yrke. Detta kan botten i det faktum att föräldrarna upplevde en stor fattigdom i Polen vilket var trots allt anledningen till familjens flytt till Sverige.

4.5 Sammanfattning

Intervjuerna har gett en del svar angående modersmålets roll i både skolan och utanför. Det är också tydligt att eleverna har markerat att modersmålet är kopplat till just hemmet och föräldrarna medan svenskan kopplas till fritid och skola. Modersmålsundervisningen är också den innefattad i hemmets sfär och blir på något sätt en utböling i skolans system. Att den skulle bidra till utvecklandet av svenska språket är ingen självklarhet - tvärtom är det ett undantag.

5 DISKUSSION

Att modersmålet har en central roll i hemmet framgick tydligt i intervjuerna då samtliga informanter svarat att det var det språket som brukades i samspel med familjen. Undantag fanns dock i samband med lek och interaktion med syskon men även då brister i modersmålet fanns. Då leken ofta förknippas med samspelet mellan klasskamraterna på rasten är den även förknippad med lek i hemmet. Samtidigt uppgav flera av informanterna att de lekkamrater de hade utanför skolan pratade dels svenska, dels modersmålet. Ladberg (2003, s. 106) hävdar att modersmålet har en central roll i hemmet och associeras med familjen. Då flerspråkiga barn har tillgång till flera språk utvecklar de en form av struktur för när dessa språk ska användas. Det är situationerna och människorna som omger dem som styr detta. Ett exempel är då Flicka 1 nämnde att modersmålet talades då man mötte andra människor med samma etnicitet. Att göra sig förstådd på två olika språk kan vara nog så invecklat men då språken används i skilda miljöer krävs det endast språkkunskaper i ämnet som diskuteras. Vanligtvis är det ämnen som berör fritiden som diskuteras i hemmet medan samtalen i skolan kräver ett mer avancerat språkbruk som följaktligen fordrar högre språkkunskaper.

Flicka 2 uttalar sig om att hon under skoltid ibland kan glömma bort sin etnicitet samtidigt som hon poängterar att det bör hållas hemligt för föräldrarna och modersmåls läraren. Detta visar på att eleven antar en identitet i hemmet och en annan i skolan. Att identitet är starkt förknippat med språk är något som både Ladberg (2003, s. 106) och Kartal (2010, s. 27) framhäver. Då elever växlar mellan två språk växlar de även mellan de identiteter de förknippar med det språket. Naturligtvis har vi som människor fler identiteter än så, då vi gärna identifierar oss på olika sätt i olika grupper och använder benämningar såsom maka, mor, kamrat och kollega.

Huruvida eleverna ansåg att modersmålet påverkade arbetet i skolan med de teoretiska och praktiska ämnena resulterade i kluvna svar. Vad gäller de teoretiska ämnena ansåg två informanter att ingen påverkan fanns, en ansåg att modersmålet underlättar men kunde ej motivera på vilket sätt och två ansåg att modersmålet kan göra det svårare att förstå. Detta motiverades genom att eleverna saknade relevanta begrepp som förekommer i skolan men även att specifika ljud som finns i det svenska språket men ej i modersmålet används. Dock var samtliga eniga om att ingen påverkan fanns i de praktiska ämnena och angav som motivation att det var enklare att förstå genomgångarna där. Dessa slutsatser motsäger de resultat som Bhela (1991, s. 30) presenterar där han menar att modersmålet påverkar

andraspråksutvecklingen. Det ska dock nämnas att resultaten som Bhela presenterade var texter analyserade av honom själv medan de resultat som presenteras här är elevernas egna uppfattningar om modersmålets påverkan. En nyligen utförd undersökning där elevens perspektiv är i fokus visar emellertid att eleverna inte finner att deras modersmål påverkar andraspråksutvecklingen (Kartal 2010, s. 27). Detta resultat styrktes av eleverna genom att påpeka att en direkt översättning från modersmålet till svenska skulle resultera i felaktiga grammatiska meningsuppbyggnader. En ytterligare motivering till detta påstående var att det svenska språket behärskades bättre än modersmålet vilket innebar att en influens av modersmålet till andraspråket vore orimligt. Jag finner elevernas motiveringar tänkvärda och idéväckande. Undersökningar ur elevperspektiv är intressanta och det är synd att inte fler finns att finna.

Något som framgick klart i undersökningen var att brister i kommunikationen som lett till missförstånd mellan lärare och elev var något som förekom ofta eftersom samtliga informanter svarat att de någon gång har befunnit sig i denna situation. Det som hade orsakat missförståndet hade i samtliga fall varit ett bristande ordförråd. Detta menar Ladberg (2003, s. 179) är en följd av lärarens felbedömning av elevens språkkunskaper då det är ett vanligt förekommande missförstånd att samtalspråket är likställt med tankepråket. Något som ytterligare pekar på detta förhållande är de två informanter som är födda och uppväxta i Sverige. Dessa två talade, enligt min mening, så gott som felfri svenska. Båda ansåg dock att de upplevde svårigheter i skolan. Detta resultat leder in på ett samtalsämne som i skolans värld har en central roll. Vad är det som säger att en elev har svårigheter i ett ämne på grund av ämnets innehåll och inte på grund av dess bristande språkkunskaper? Enligt Ladberg (2003, s. 179) är detta ett problem som inte bör förbises. En lösning hade kunnat vara att erbjuda eleverna hjälp, inte endast i utvecklingen av andraspråket, utan även i skolans övriga ämnen då det, enligt Gibbons (2006, s. 27), först då som ett mer varierat språk lärs.

Fyra av sex elever ansåg att grupparbete var en bra arbetsform då eleverna kunde hjälpas åt att lösa de ifrågakommande uppgifterna. Samarbete ligger i fokus i den sociokulturella teorin inspirerad av Lev Vygotskij, där det anses att barn utvecklas bättre om de får hjälp av någon och interagerar med andra, än de hade gjort om de hade arbetat själva (Gibbons 2006, s. 27). Detta anser även Andersson, Löthagen och Sohlgren (2007, s. 38) som framhåller samspelets roll som en förutsättning för en gynnsam andraspråksutveckling. De menar att samtalet mellan inlärare och måltalare förbättrar förståelsen av inflödet och att det är samtalet i kombination med läsning och skrivning som motiverar till ett fortsatt lärande. Det var emellertid två elever

som ansåg att grupparbete kan ha både för- och nackdelar. Ett starkt argument som ej bör förbises är då Flicka 3 påpekade att hon i Polen skulle ha gått en årskurs högre vilket innebar att hennes kunskaper i matematik var betydligt högre än klasskamraternas och menade att hon under dessa lektioner hade föredragit att arbeta självständigt. Detta får mig att undra om det kan böttna i känslan av att äntligen klara av något på den nivå som hon egentligen skulle ha befunnit sig på om hon hade bott kvar i hemlandet. Det kan trots allt inte vara lätt att behöva sänka sin målsättning i de övriga ämnena på grund av bristande språkkunskaper.

Att modersmålsundervisningen inte är integrerad i skolans övriga ämnen var något som framgick även i denna undersökning då eleverna menade att modersmålsundervisningen var till för att utveckla modersmålet och att svenska språket inte alls förekom som samtalsämne. Detta redovisades även i Skolverkets rapport 321 (2008, s. 18-21) som hävdade att mycket av orsaken bakom denna avgränsning var för att det var kommunen som var ansvarig för ämnet. Eleverna påpekade även att de inte bad modersmåls läraren om hjälp med de eventuella svårigheter de hade med de svenska läxorna. En informant påpekade dock att hennes modersmåls lärare hjälpte henne med läxorna genom att förklara och förtydliga uppgifter för henne. Även Flicka 5 ansåg att modersmåls läraren var hjälpsam med utvecklingen av både första- och andraspråket då han kunde förklara ett nytt ord som eleven inte förstod på både modersmålet och svenska för att på så sätt ge eleven en större förståelse för det nya begreppet. Andersson, Löthagen och Sohlgren (2007, s. 44) menar att modersmåls lärarens uppgift är att använda elevernas kunskaper i modersmålet för att dessa bidrar till utvecklandet av andraspråket. Något som även Hyltenstam (2008, s. 54) förespråkar. Även jag anser att modersmåls lärarens roll är viktig för elevernas språkutveckling i både första- och andraspråket. Ämnet bör inte begränsas till att endast innefatta modersmålet utan bör individualiseras och anpassas efter varje enskild elevs behov. En bättre individanpassad modersmålsundervisning eftersöktes även av eleverna i Kartals undersökning (2010, s. 27). Något som styrker behovet av detta är Flicka 3, vilket var den enda informant som inte deltog i modersmålsundervisning, då hon menade att det var en av förmånerna hon såg fram emot när hon eventuellt skulle få delta i ämnet. Hon menade att modersmåls läraren skulle vara en viktig länk mellan svenska och modersmålet och således kunna bidra med den hjälp hon ansåg att hon behövde i sin andraspråksutveckling.

I undersökningen framgick det att fem av sex elever deltog i modersmålsundervisningen och att den sjätte eleven väntade på bekräftelse att få delta även hon. Då urvalsgruppen är för liten kan ingen jämförelse göras mellan denna undersökning och Skolverkets rapport 321 (2008, s.

18-21), där det framkommer att endast varannan elev som är berättigad till modersmålsundervisning deltar. Jag vill trots det ta tillfället i akt att göra en liknelse mellan en del av den information som kom upp under intervjun och rapporten. Rapporten menar att en anledning till det bristande deltagandet kan vara att undervisningen ligger efter skoltid. Detta framhöll även Flicka 5, som trots det deltog i modersmålsundervisningen. Det intressanta var emellertid hennes kommentar om att det svåra med att ha modersmålsundervisning direkt efter ordinarie skoltid var omställningen från svenska språket till modersmålet. Detta var något som jag tidigare inte har reflekterat över men som jag har uppmärksammat mycket i denna undersökning. Det har framkommit att eleverna kopplar modersmålet till hemmet och andraspråket till skolan vilket resulterar i att det sker det en omställning i deras föreställningar då de plötsligt ska använda sitt modersmål i skolsammanhang. En intresseväckande tanke som jag inte har stött på tidigare. På vilket sätt kan denna omställning underlättas för eleverna och av vem?

Richard Jomshof, riksdagsledamot i Sverigedemokraterna, hävdar att forskare är oeniga vad gäller modersmålets positiva inflytande i andraspråksinläringen. Han menar även att det finns forskning i Danmark som skulle bevisa motsatsen och använder detta som styrkande argument för att slopa modersmålsundervisningen (Helte 2010). I en artikel skriven av tvåspråkighetsforskaren Inger Lindberg kan vi dock läsa att detta är en seglivad myt som måste avlivas. Hon hävdar att forskare i Europa är eniga om att de resultat som har redovisats i undersökningar utförda i USA är applicerbara även i vårt skolsystem och att ett antal mindre undersökningar utförda i Europa har visat på liknande resultat (Lindberg 2002). Jag har själv trott på en del av de myter som Lindberg presenterar och är övertygad om att flera är av samma åsikt. Det är dock svårt att övertyga någon som inte är beredd att lyssna. Ordet myt betyder enligt Nordstedts svenska ordbok (Nordstedt 2007) ”allmänt spridd felaktig föreställning” och är enligt mig ett passande uttryck för de föreställningar som samhället har kring andraspråksutvecklingen.

Ett känsligt ämne som är svårt att undersöka är de sociala faktorer som kan påverka elevens språkutveckling. Jag har dock i denna undersökning försökt närma mig en del av dessa aspekter. Eleverna tillfrågades om föräldrarnas yrke och vilka eventuella framtidsdrömmar de hade själva. Majoriteten av föräldrarna var yrkesverksamma men Flicka 3 poängterade att hennes mamma inte har kunnat få arbete på grund av bristande språkkunskaper. Abrahamsson (2009, s. 198) hävdar att det finns en mängd med sociala faktorer som påverkar andraspråksinläringen och att föräldrarnas utbildnings- och yrkesbakgrund är en av dem.

Han menar att barn som kommer från arbetar- eller lägre medelklass i genomsnitt klarar sig sämre i skolans teoretiska ämnen. Men samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till hur motiverade föräldrarna och eleverna är då föräldrarnas attityder och motivation är något som påverkar eleverna starkt (2009, s. 214). Flicka 2 hävdade exempelvis att hennes far hade bett henne att tala svenska med honom i hemmet för att han på så sätt skulle kunna lära sig språket. Något som jag har tolkat som hög motivation för att lära sig målspråket. Vad gäller elevernas framtidsdrömmar var det en som särskilt stod ut från de övriga. Flicka 2 började med att svara att hon ville bli veterinär och fortsatte med lärare och läkarvård. Hennes motivering till yrkesvalen var att hennes pappa hade föreslagit dem och påpekat att dessa var rejäla yrken som gav bra betalt. Abrahamsson (2009, s. 207) nämner olika stadier av motivation och menar att en av dem är instrumental motivation som innebär att inläraren ser på målspråket som en investering i till exempel ett högavlönat arbete. Det är inte den optimala förutsättningen för att lära sig ett nytt språk utan målet bör vara att bli socialt accepterad av måltalarna och integrera sig med målspråket. Det är denna integrativa motivation som generellt sett ger högre andraspråksutveckling. Då eleverna tillfrågades om de vänner de hade utanför skolan nämnde Flicka 3 hur svårt det var för henne att få nya kompisar i Sverige då barnen antog att hon sa något elakt om dem när de hörde henne tala modersmålet. Detta är ett tydligt exempel på att denna situation kan ha drivit flickan till en integrativ motivation att lära sig målspråket.

Syftet med denna undersökning var att försöka ta reda på vilka uppfattningar elever anser att de har angående deras modersmåls influens i andraspråksutvecklingen. Den enda relevanta forskning jag fann var Kartals uppsats om elevers syn på modersmål och andraspråk. En jämförelse mellan våra resultat visar att elever inte finner modersmålet som något hinder för andraspråksutvecklingen vilket i sig motsäger de resultat som andra forskare har framlagt. Modersmålet har enligt forskning ett positivt inflytande på andraspråksutvecklingen men det innebär inte att eleverna fäster någon större uppmärksamhet vid detta. För dem är det inte viktigt att veta exakt vad som sker vid andraspråksinläringen men desto viktigare att erhålla gemenskap och tillhörighet med andra barn som delar samma modersmål. Det är gemenskapen och identitetsutvecklingen som är i fokus. Ejvegård (2000, s. 33) menar att resultaten i en undersökning ska jämföras med andra för att se om de gav snarlika svar då det ökar värdet på studien. Då undersökningen endast kunde jämföras med en likartad anser jag inte att reliabiliteten är stor men är jag anser dock att resultaten är trots allt nämnvärda och bör skapa funderingar hos pedagoger kring barns föreställningar.

5.1 Vidare forskning

Det blev uppenbart inför förberedandet av denna uppsats att inte många undersökningar har gjorts i detta fält. Det finns otaliga undersökningar på andraspråksutveckling och faktorer som påverkar detta men när det gäller att se till den lärandes egna uppfattningar om sin språkutveckling och vilken eventuell påverkan modersmålet har i denna fanns det näst intill inget att hitta. Det är med andra ord *elevperspektivet* som jag har saknat i mitt letande. Detta öppnar givetvis fältet för oss som vill veta vad eleverna själva anser och upplever och bör således tas i beaktning i framtida studier.

Intressant hade varit att utföra kombinerade intervjuer och observationer i skola, modersmålsundervisning och även i barnens hemmiljö fördelat med jämna intervaller. Undersökningen startas med fördel vid låg ålder, förslagsvis förskolan, och barnet följs upp till grundskolans senare del. Det är en tidskrävande undersökning men desto mer givande att kunna se den faktiska utvecklingen av dels andraspråket men även förstaspråket hos barnen under årens gång. Något som ytterligare hade kompletterat undersökningen hade varit att jämföra texter skrivna av eleverna under årens gång och analysera dessa för att se hur den grammatiska uppbyggnaden eventuellt förändras och om det finns några spår av modersmålets grammatiska struktur i elevernas texter. Intressant hade även varit att utföra en jämförelse mellan elevernas egna uppfattningar och det aktuella resultatet av till exempel en performansanalys⁴.

⁴ En användbar metod som andraspråkslärare kan använda sig utav för att se på skrivutvecklingen hos andraspråks elever (Axelsson, Rosander & Sellgren 2006, s. 188).

REFERENSER

Abrahamsson, Niclas (2009). *Andraspråksinläring*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Andersson, Fia. Löthagen, Annika & Sohlgren, Karin (2007). *Pärlor på svenska*. Lund: BTJ Förlag.

Axelsson, Monica. Rosander, Carin & Sellgren, Mariana. (2006). *Stärkta trådar: flerspråkiga barn och elever utvecklar språk, litteracitet och kunskap*. Spånga: Rinkeby språkforskningsinstitut.

Bhela, Baljit (1999). Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. *International Educational Journal* vol. 1 (1), s. 22-31

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Donaldson, Margaret (1978). *Hur barn tänker*. Upplaga 1:8. Stockholm: Liber AB.

Ejvegård, Rolf (2003). *Vetenskaplig metod*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Gibbons, Pauline & Samuelsson, Inger (2006). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. 1 uppl. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Hyltenstam, Kenneth (2008). Modersmål och svenska som andraspråk. I: Ewald, Annette & Garne, Birgitta (red.) (2008). *Att läsa och skriva – Forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Liber, s. 45-72.

Håkansson, Gisela (1998). *Språkinläring hos barn*. Upplaga 1:13. Lund: Studentlitteratur AB.

Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Upplaga 1:7. Lund: Studentlitteratur AB.

Ladberg, Gunilla (2003). *Barn med flera språk: Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3 uppl. Stockholm: Liber AB.

Ladberg, Gunilla (2003). Barn med flera språk: Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle. 3 uppl. Stockholm: Liber AB. Citerar Hyltenstam, Kenneth. (red.) (1996). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur AB.

Littlewood, William T. (1988). *Foreign and Second Language Learning. Language-acquisition research and its implications for the classroom*. 5 uppl. Cambridge: University Press.

Mitchell, Rosamund & Myles, Florence (1998). *Second Language Learning Theories*. London: Arnold Publication.

Norstedts (2007). *Norstedts svenska ordbok – En ordbok för alla*. Stockholm: Språkdata och Norstedts Akademiska Förlag.

Skolverket (2008). *Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet*. Rapport 321 Skolverket.

Sjöqvist, Lena & Lindberg, Inger (1996). Svenska som andraspråk – varför det? Om behovet av en kvalificerad andraspråksundervisning i en mångkulturell skola. I: Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.) (1996). *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur AB, s. 78-105.

Elektroniska dokument

Helte, Stefan (2010). Han vill riva upp skolans värdegrund (Elektronisk) *Lärarnas tidning*, 6 oktober. Tillgänglig: <<http://lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2010/10/06/vill-riva-upp-skolans-vardegrund>> (2010-12-19)

Kartal, Berivan (2010). *Elevers syn på modersmål och andraspråk*. (Elektronisk) Malmö Högskola. Tillgänglig: <http://dspace.mah.se/dspace/bitstream/2043/10065/1/BerivanKartal_kom4%5B1%5D.pdf> (2010-12-18)

Lindberg, Inger (2002) Några myter om tvåspråkighet. (Elektronisk) *Språkvård* nr. 4. Svenska språknämnden, Stockholm. Tillgänglig: <<http://www.sprakradet.se/2228>> (2010-12-06)

Skolverket (2000a). *Modersmål*. (Elektronisk) Tillgänglig:

<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=23&skolform=11&id=3875&extraId=2087>> (2010-12-01)

Skolverket (2000b). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. (Elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.skolverket.se/sb/d/468>> (2010-11-12)

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (Elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2011-01-24)

BILAGOR

Bilaga 1 - Intervjufrågor

1. Vad har du för modersmål?
2. Vad pratar ni för språk hemma?
3. Händer det att ni ibland byter språk hemma?
4. Hur länge har du bott i Sverige?
5. Kan din familj prata svenska?
6. Vad arbetar dina föräldrar med?
7. Pratar dina kompisar utanför skolan svenska eller (modersmålet)?
8. Vilket språk känner du dig mest bekväm med att prata?
9. På vilket sätt anser du att ditt modersmål påverkar dig i de teoretiska skolämnena?
10. På vilket sätt anser du att ditt modersmål påverkar dig i de praktiska skolämnena?
11. Deltar du i modersmålsundervisning?
(Om nej:)
12. Varför inte?
13. Vad anser du om att ha modersmålsundervisning samtidigt som man läser svenska?
(Om ja:)
14. Hur ofta har du modersmålsundervisning?
15. Anser du att modersmålsundervisningen hjälper dig i din utveckling av det svenska språket? Om ja, på vilket sätt?
16. Får du hjälp av din modersmållärare med de svenska läxorna?
17. Får du hjälp av någon i familjen med de svenska läxorna?
18. Anser du att din lärare anpassar sin undervisning för att hjälpa dig?
19. Räcker dina kunskaper i svenska till för att kunna hänga med i undervisningen på svenska?
20. Förstår du de anvisningar du får av läraren eller känner du att de ibland kan skapa missförstånd? Om ja, kan du ge ett exempel på något missförstånd?
21. Arbetar du bättre eller sämre när ni har grupparbete? Om ja, varför tror du att det är så?
22. Vad tror du om din framtid? Vad har du för utbildning och yrke?